

בירורי הלכה

הרב משה וויללינער

תשלומי שכירות אולם וגני ילדים באונס 'מכת מדינה'

שאלת רבים בפייהם, שהזמינו אולמות אירועים לעריכת שמחת חתונה ושאר שמחות, ומחמת מחלת ה'קורונה' המתפשטת אין יכולים לעשות אירוע יותר מעשרה אנשים ואין צריכים לכך אולם, וכן אין השלטונות מאשרים לעשות שם שמחה, האם יש חיוב לשלם, והאם בעל האולם צריך להשיב את הכסף שכבר שולם למקדמה.

וכמו כן יש לדון בתשלומים לגני ילדים ומטפלות פרטיות וכדו', כאשר ע"י מכת מדינה אין באפשרותם לקיים את הגן.

אונס בפועלים

במי ששכר פועל ונעשה אונס והפועל אינו יכול לעבוד, או שאין יכולים לעבוד במקום שצריכים, והוא אונס ששניהם [המשכיר והשוכר] הווי להו למידע או ששניהם לא הו להו למידע, ההפסד הוא על הפועל, וכמו שפסק הרמ"א (סימן של"ד סעיף א'). [אולם יש חילוק בין שתי האופנים כמש"כ בתשו' שאילת שלום (סימן ע"ג הו"ד בדברי גאונים כלל פ"ב אות י"ד אות י"ד), דאם שניהם לא הו"ל למידע אז ההפסד להפועל משום דאמרינן שמזלו של הפועל גרם, אבל בשניהם הו"ל למידע אז אין הטעם משום דמזלו של הפועל שהרי הוא אונס הרגיל לבוא, אלא

הטעם משום דכיון שהוא המוציא וידו על התחתונה עליו הווי להתנות], ורק במקום שהבעל הבית היה לו לידע והפועל לא היה לו לידע ולא הודיעו אז ההפסד הוא על בעל הבית.¹

אונס בשכירות בית

מי ששכר בית והיה אונס שאינו יכול לגור בבית, כגון שמת השוכר כתב הרמ"א שם די"א שאין צריכין לשלם, שהרי הבעל הבית נחשב כפועל שהיה לו להתנות ומדלא התנה הפסיד, אולם מביא דיש חולקין בזה, והיינו משום דשכירות ליומא ממכר הוא והוה אונס שנעשה לאחר שכבר קנה החפץ שאינו יכול לטעון מקח טעות, ועיי"ש בש"ך (סק"ב) מש"כ בזה שאין הטעם משום

1 ועיי' במנחת פתים ריש סימן של"ד שמביא דבב"י סו"ס של"ג כתב מצאתי כתוב על שוחט ובודק ששכיר לכך והקצבים אינם מניחים אולם לבדוק, וכו', אבל אם מקפידים בדבר שאין טבחי גוים מקפידים עלל ומעולם לא שמע אדם שהקפידו בכך דבאונס דלא שכיח כלל הווי פסידא דבעל הבית, וכן במחנה אפרים הל' שכירות סימן ח' מביא בשם מהר"ם (דפוס פראג סימן צ') דבאונס דלא שכיח הווי פסידא דבעל הבית עיי"ש, ובמנחת פתים דמסתמת הפוסקים לא משמע כן, וכן בהערות על המחנה אפרים מביא דבתשו' נחפה בכסף לא הסכים לזה.

ואם אמרינן שבאונס שלא שכיח כלל צריכין לשלם יש לדון אם בנידון דידן הווי אונס דלא שכיח כלל דלד' צריכין לשלם, [ואולי מחמת כן מכת מדינה נחשב כמזל בעל הבית].

אולם יש לדון שאם הוא קודם שהיה ראוי להשתמש בו צריכין להחזיר הכסף, וכן כיון שלא הובא דיעה זו בש"ע אין לומר קים לי ובאונס שלא שכיח כלל ההפסד הוא על הפועל ולא על הבעל הבית.

משכירותו מה שלא דר בו בין הקדים לו השכירות ובין לא הקדים לו, והיינו שאינו דומה לשכירות.

הרי מבואר מזה דאונס דמכת מדינה אינו דומה לשאר אונסים, אלא דין מיוחד יש בזה, והמצב הקיים כהיום מחמת המחלה שהרשויות אסרו לעשות חתונות גדולות וכיו"ב, בודאי נחשב כמכת מדינה, ולכן יש לברר סוגיות הגמ' ופירוש הראשונים ודעות הפוסקים בזה.

איתא במשנה (דף קה:): המקבל שדה מחבירו ואכלה חגב או נשרפה, אם מכת מדינה היא מנכה לו מן חכורו, אם אינה מכת מדינה אינו מנכה לו מן חכורו. ופירש"י משום דאמר לו מזלך גרם, והיינו דכל שאינה מכת מדינה אומר בעל הבית למקבל מזלך גרם ההיזק, ולכן צריך לשלם כל התחייבותו עבור החכירות, אך אם הוא מכת מדינה אינו יכול לטעון לו שמזלו גרם זאת, ולכן מנכה המקבל לבעל הבית מחכורו, ומסתבר דהניכוי הוא לפי חשבון שחשבו מתחילה שיצא, וכגון שחכרו בעשר כור לשנה כיון שחשבו שתבואת השדה תהא מאה כור, והיינו שהוא יקבל חלק העשירית, אז מקבל חלק עשירית ממה שהוציאה השדה וההפסד הוא על שניהם.

עוד איתא במשנה (דף קג:): המקבל שדה מחבירו והיא בית השלחין או בית האילן, יבש המעיין ונקצץ האילן אינו מנכה לו מן חכורו, אם אמר לו חכור לי שדה בית השלחין זה או בית האילן זה, יבש המעיין ונקצץ האילן מנכה לו מן חכורו. והק' הגמ' אי יבש נהרה רבה אמאי אינו מנכה לו מן חכורו נימא ל' מכת מדינה הוא, ותי' הגמ' שעדיין יכול לטרוח ולמלאות מים, ולכן חייב לעשות המלאכה, אבל משמע שאילו היתה מכת מדינה היה מנכה לו. [ועיי"ש בתוס' דאיירי בין בחכירות ובין בקבלנות, ואף שהמשנה של המקבל שדה ואכלה חגב איירי רק בחכירות, משום דשם גמר שנעשה המכת מדינה לאחר שכבר גמר הפעולה וכבר גדלו הפירות ולכן בקבלנות

דממכר הוא שהרי גם בממכר אם היה המוכר צריך להתנות מי לא נתבטל המכר, אלא הטעם דבמקום שכבר הקדים המעות אין צריך להחזיר הממון שנתן, משום שכיון שנתן הממון נתן לו שיהיה לו בכל ענין שיהיה, ואפילו במקום שיהיה אונס.

ואם נפל הבית ואינו ראוי לדור בבית, כתב המחבר (סימן שי"ב סעיף י"ז) שאם אמר לו 'בית זה' אינו צריך לחזור ולבנותו ומשלם לו על מה שנשתמש לו ומחזיר לו שאר השכירות, ובסמ"ע (ס"ק ל"א) כ' דהוא הדין אם עדיין לא נתן צריך לשלם על הזמן שדר בו. וכתב הרמ"א דנשרף הבית דינו כנפל, ועיי"ש בסמ"ע (ס"ק ל"ד) שמפרש שהרמ"א מביא יש חולקין שצריכין לשלם על השכירות, ובנתיבות (ס"ק י"ג) כתב דאפשר לפרש שהוא אותה המחלוקת שבסימן של"ד אם צריכין לשלם כל השכירות אפילו אם מת, והיינו שזה תלוי אם שכירות ליומא ממכר הוא ולכן צריך לשלם כל השכירות, אבל אם אינו ממכר אינו משלם רק מה שדר בה, וסיים הנתיבות בשם המחנה אפרים שאם הקדים לו שכרו אין צריך להחזיר לו מה שנתן לו, אולם כתב שזהו דוקא אם פירש בשעת השכירות שהוא באופן שיקדים לו שכרו, אז אין צריך להחזיר השכר, אבל אם תפס מעצמו השכירות או שנתנו לו מעצמו השכירות לא מהני מה שיש לו השכירות, ולא נחשב שהקדים לו השכירות, ולכן במקום שאין צריכין לשלם צריך להחזיר לו הממון שנתן, אף שהוא מוחזק.

אונס מחמת מכת מדינה

אולם עיי"ש ברמ"א (סימן של"ד) שכתב דאם היה מכת מדינה עיין לעיל סימן שכ"א, ובסמ"ע (ס"ק ב') כתב דציין לסימן שכ"א ולא לסימן שכ"ב וכוונתו לציין שבמכת מדינה מצינו שלפעמים יד פועל על העליונה.

וכן בסימן שי"ב כתב הרמ"א דאם נשרף כל העיר הוי מכת מדינה ומנכה לו

והוסיף הרמ"א שאין חילוק במה שעבר או להבא, וכן פסק מהר"ם על מלמד שגזר המושל שלא ילמוד דהוי מכת מדינה וכל ההפסד על בעל הבית, ויש חולקין דמכאן ולהבא בדין חזרה קאי ואם לא חזר איהו דאפסיד אנפשי, והסברא ראשונה נ"ל עיקר, והיינו דאין חילוק בין לשעבר או להבא.

והטעם שמכת מדינה מנכה לו מן חכורו ולא אמרינן דהוי אונס ששניהם לא הוי ל' למידע דההפסד על המקבל ולא על בעל הבית, יש לפרשו בב' אופנים: א. כיון שאין בעה"ב יכול לטעון שמזל המקבל גרם, שהרי כל העולם נלקה, צריכים שניהם לספוג הנזק. ב. רק במקום שבעל הבית יכול לומר למקבל מזלך גרם צריך לשלם לבעל הבית כל מה שסיכמו ביניהם שהרי בעה"ב מצידו העמיד שדהו ומזל המקבל גרם שלא הוציאה פירות כמו שצריך, אבל במקום שהוא מכת מדינה ואין יכולים לומר שהמזל של המקבל גרמו, הרי לא העמיד בעל הבית שדה ששונה כהסכם החכירות, ולכן מנכה לו מחכירותו.

ובתשו' מהרש"ם (ח"ב סימן קצ"ט) מביא דברי נמוק"י שכתב לחלק בין מכר שדה בית השלחין ויבש המעיין והיה מכת מדינה שהקונה צריך לשלם על הכל, משא"כ בחכירות מנכה לו, דכיון שהבעלים נוטלין חלק בפירות אכתי שייכי בקרקע משא"כ במוכר שנסתלק המוכר לגמרי משנגמר המקח. והוסיף המהרש"ם שכיון שיש לבעה"ב חלק בשדה לכן יש לומר דמזל דבעל השדה גרם לזה, וכן מביא דברי הרמ"פ והסמ"ע דבמשכיר ושוכר נמי לפי שגוף הקרקע לבעלים לכן מפסיד, ועיין עוד מש"כ בסמוך.

מלמד שאינו יכול ללמד

ומש"כ הרמ"א בשם מהר"ם דבמלמד צריך לשלם כל השכירות, לכאורה יש לעיין שהרי אם הוא מכת מדינה הרי אין המזל של הבעל הבית או של הפועל גרמו לזה ואמאי צריך לשלם הכל ולא יחולקו וכיו"ב, ומאי

פשוט שבעל הבית מקבל מן השדה כפי מה שסיכם עמו]. ובמעשה דבמשנה מבואר שאם אמר 'בית השלחין זה' מנכה לו מחכורו אפילו כשאנה מכת מדינה, והיינו דכיון שאמר 'זה' כונתו דרק משום שהוא בית השלחין לוקחו, ומבואר דברישא אפילו כשלא אמר 'זה' שאז הדין דבעלמא אינו מנכה לו מן חכורו מכל מקום כשהיה מכת מדינה מנכה לו מן חכורו.

ונפסקו ב' הדינים בש"ע, דכתב המחבר בסימן שכ"ב דהחוכר שדה מחכירו ואכלה חגב או נשדפה, אם אירע דבר זה לרוב השדות של אותה העיר מנכה לו מחכירו הכל לפי ההפסד שאירעו, ובסמ"ע (ס"ק ג') מפרש דברי המחבר דמשמע דאם לקו שאר השדות מעט ושדה לו הרבה מנכין לו לפי ערך מה שאירע לו ולא לפי מה שאירע לשדות האחרות, והיינו דכיון שהוא מכת מדינה ואין הבעל הבית יכול לומר להחוכר מזלך גרם שניהם נפסדים, ולא אמרינן שרק מה שנפסד לפי ערך שאר השדות הוי מכת מדינה ומה שהשדה נפסד יותר משאר שדות הוא מזל של החוכר אלא הכל נחשב למכת מדינה, ולכן מנכה לו, [ועיין בכסף הקדשים ריש סימן שכ"א וצ"ב].

ובסימן שכ"א (סעיף א') פסק המחבר דהמקבל שדה בית השלחין והיתה מכת מדינה כגון שיבש הנהר, מנכה לו מן חכירו. וכתב הרמ"א דבקבלנות אינו מנכה לו כלום אלא חולקין במה שנמצא כפי תנאם, [ועיין בסמ"ע (ס"ק ה') שהוא מח' ראשונים ולדעת התוס' גם בקבלנות מנכה לו מן השכירות, והיינו דכיון דמתחילה לא היה חייב לטרוח ולעבוד בשדהו, ולכן אף אם טרח טרח לעצמו והבעל הבית מקבל פחות ממה שהתנו מתחילה].

וכתב הרמ"א והא דאמרינן שאם הוא מכת מדינה מנכה לו מן חכורו הוא הדין בכל כיוצא בזה, דכל מקום שנפסד הענין לגמרי והוי מכת מדינה מנכה לו משכירות, ואם אפשר לתקנו על ידי טורח ותחבולות אינו מנכה לו.

יכול לחזור בו עכשיו וממילא הזמן להשתלם זה עכשיו, ואולי יש לומר כיון שהוא מכת מדינה ואינו מדין חזרה אלא מדין ניכוי, וכיון שאין יכול לחזור עכשיו על להבא שהרי אפילו אם לא יחזור לא ילמוד עמו, ולכן צריך לשלם לו על כל הזמן, אבל אם הוא מכת מדינה על חנות ועדיין יכול להשתמש בחנות יכול לחזור מהשתמשות בחנות על להבא בשאר דברים שהרי על אותן הדברים אינו מכת מדינה ולכן אין צריך לשלם לו הכל, ועדיין צ"ב, [ועדיין עוד בסמוך מש"כ מד' החתם סופר שחזרת מלמד נחשב לשעבר, ולד' אולי אפשר לפרש כן דברי הש"ך ועדיין צ"ב].

חילוק למי נעשה האונס

בהגהות חכמת שלמה כתב לחלק שתלוי על מי היה האונס של מכת מדינה, שאם המושל גזר שלא ילמדו עם התלמידים הרי עיקר כונתם היא שהתלמידים לא ילמדו תורה, וממילא האונס בתלמידים ולא במלמדים והמלמד יכול לטעון אנא קאימנא ולכן צריכין לשלם לו, משא"כ במקום שברחו מחמת שינוי האויר שהיה האונס על שניהם אז ההפסד הוא על שניהם.

וכעין זה מבואר בנתיבות המשפט לקמן (סימן של"ד סק"א) ביתר ביאור, שהרי הטעם שמלמד מקבל ממון בעד עבודתו הוא משום שמירת הילדים, שהרי על מה שמלמד תורה אין ליטול ממון שהרי נצטוינו מה אני בחנם אף אתם בחנם, ולכן כיון שהוא היה יכול לשמור הילדים הרי יכול לטעון שהוא מוכן לעשות עבודתו ורק אינו יכול ללמוד עמהם, וכיון שהוא מוכן לשמור עליהם צריכין לשלם לו, אבל במקום שהאונס היה על שניהם ושניהם לא היו יכולים למלאות התפקיד אין כל ההפסד על בעל הבית.

שנא מחוכר שדה שהדין הוא שמנכה מבעל הבית מחכירו ולא אמרינן שכל ההפסד הוא על המקבל שצריך לשלם כל החכירות, ובדרכי משה כתב דדוקא בקרקע שעדיין עומדת בחזקת המשכיר בזה אמרינן שגם הוא יפסיד משא"כ בפועל ולכן הוה כל ההפסד על בעה"ב עכ"ד.

ועדיין יש לעיין בסברא זו, שהרי בעלמא הדין בפועל דבאונס ששניהם הו"ל למידע או לא הו"ל למידע ההפסד הוא על הפועל ולא על בעל הבית, ואמאי במכת מדינה הוא להיפך לדעת הרמ"א דבעצם כל ההפסד הוא על בעל הבית ולא על הפועל, משום שלא שייך לומר מזלך גרם שהרי הוא מכת מדינה, ולכן צריך לשלם, ואף דבשדה כתבנו לעיל דיש לומר שההפסד הוא על בעל השדה ולכן אינו משלם לו, מכל מקום יש לומר דשם הטעם משום שלא קיבל ממנו שדה שהיה להוציא פירות, אבל כאן שצריכין לשלם למלמד אם לא למד אמאי ישלם לו, והרי אינו דומה לשדה, וכבר העיר בזה בנתיבות המשפט סימן של"ד סק"א ועיין בסמוך מש"כ לפרש דברי הרמ"א באופן אחר.

ובש"ך (סק"א) כתב לפרש דברי הרמ"א שיש חילוק בין מלמד שלא היה אפשר ללמוד, וכיון שאין יכולים לחזור הרי לאחר הזמן הוא כמו לעבר שצריך לשלם, אבל בחנות שהיה לו עדיין אפשרות לעשות דברים בחנות ואף שלא היה יכול לעשות שם כל מה ששכרו בשבילו מכל מקום הו"ל לחזור ומדלא חזר מחל לו, עכ"ד.²

אולם אכתי צ"ב אמאי נחשב כלשעבר כיון שלא היו יכולים ללמוד, ואמאי לא אמרינן דמזמן שגזר המושל שלא ללמוד אין צריך לשלם לו, ואף ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף ובשעה שבא לשלם לו הרי הוא כבר לשעבר, מ"מ אמאי אינו

2 ולכן לד' הרמ"א והש"ך במכת מדינה שאין יכולים המלמדים ללמוד עם הילדים צריכין לשלם כל שכרם, וכן בגנים וכיו"ב כיון שהוא מכת מדינה חייב לשלם לו הכל, [אולם צריכין לנכות לו כפועל בטל, שנהנה בזה שאינו עובד], ועיין עוד מש"כ בסמוך שתלוי בביאור דברי הרמ"א, ויש אומרים דגם לדעת הרמ"א אין הכונה שחייבין לשלם הכל, וכן יש אומרים כמה תנאים בד' הרמ"א, וכמו שיתבאר.

שצריכה לעשות, ולכן חולק על הנתיות שאין זה טעמו של המהר"ם.

וכן יש לדון בשכר לימוד לבנות שאין חייבין בתלמוד תורה אז יש לומר דמותר לקבל שכר על התורה שמלמדה.

אולם אף לד' הנתיות והחכמת שלמה פשוט שאם המכת מדינה היא שגם אין אפשרות לשמור על הילדים אז אין צריך לשלם.

ובנתיות מבואר שגם הרמ"א לא פסק שצריכין לשלם כל הממון ורק דעת המרדכי הוא כן, אבל לדעת הרמ"א מכת מדינה הוא יותר פטור משאר אונסים וכמו שיתבאר בסמוך.

מלמד נחשב כמו שכבר עבד

בתשו' חתם סופר (שם) כתב לפרש דברי הרמ"א דבמלמד צריכין לשלם לו כל הממון כיון שאינו בדין חזרה רק בדין ניכוי, דאף לדעת הרמ"א יש אופנים שיכולים לחזור על להבא, והוא מדין חזרה ולא מדין ניכוי, ורק באופן שכבר נחשב שכבר עבד גם על להבא אז הוא מדין ניכוי ולא מדין חזרה, ולכן כתב שיש חילוק בין מקבל שדה לחמש שנים דאז יכול לחזור מכאן ולהבא לשנים הבאות, ומה דאיתא ברמ"א שאין יכולים לחזור והוא מדין ניכוי איירי שלאחר שכבר זרע שנה אחת ואז היה מכת מדינה, וכיון שכבר גמר עבודה שלו על שנה זו אינו מדין חזרה רק מדין ניכוי, וגם במלמד איירי באופן כזה, והיינו שבמלמד תחילת השנה הוה כלשעבר, דידוע דשכירות מלמד בכך וכך לשנה אין שיווי השכר והפעולה שוה, דמתחילת השנה עבודתו קשה יותר לחנך הנער, ולעומת זאת שבח לימודו בסופו הוא יותר מבתחילה, ונמצא שמשלמים לו בסוף השנה גם על מה שלמד מתחילה השנה ולכן אינו יכול לחזור [ורק מנכין לו כפועל בטל מה שלא עבד].

אולם גם לד' החתם סופר יש לעיין שאף ששכר לימודו מתחילה הוא גם על להבא, אמאי אינו יכול לחזור בו וישלם לו יותר על החדשים שכבר עבד ועל המשך החדשים לא

[ויש לעיין אם לדעת הנתיות אם ההורים רוצים שהמלמד ישמור על הילדים אם יש עליו חיוב, או שיכול המלמד לטעון שלא נתרצה לשמור רק עם לומד גם כן עמהם, והיינו תנאי על חובתו של שמירה אבל אין התשלום עבור זה, או לא, ואם אינו רוצה לשמור אז יש לומר דמנכין לו ואין משלמים לו הכל, דאף שאינו חייב לשמור משום שיש תנאי בדבר שיהא ביכולתו ללמוד עמהם, מכל מקום הרי אינו טוען אלא קאימנא כיון שאינו מוכן לעבוד רק בתנאי שלומד עמהם, ותנאי זה הרי אינו יכול לקיים].

אולם אף לדעת הנתיות אם המכת מדינה היא שאף אין יכול המלמד לשמור על הילדים אז אין צריך לשלם, וכן לדעת החכמת שלמה במקום שהאונס הוא לא רק שא"א ללמוד תורה עם הילדים אלא האונס הוא על שניהם, אין לחייב לשלם למלמד כל הממון.

ובנתיות (שם) מבואר שגם הרמ"א לא פסק שצריך לשלם כל הממון ורק דעת המרדכי הוא כן, אבל לדעת הרמ"א מכת מדינה הוא יותר פטור משאר אונסים וכמו שיתבאר בסמוך.

על מה מקבל המלמד שכר

ועל עיקר דברי התוס' חולק בתשו' חתם סופר (חו"מ סימן קס"א), והקשה עליו שהרי להלכה הטעם דנוטלים המלמדים שכר הוא משום שכר פיסוק טעמים (עיי' גמרא נדרים דף לז). שעל זה מותר ליטול תשלום, ולא משום ששומרם, וכיון שהיה אסור ללמוד עמהם פיסוק טעמים הרי אינו יכול לטעון אלא קאימנא, וגם בר"ן כתב שנותנין שכר בטלה, ולא שכר על העבודה שעושה, וגם לענין שכר שימור סגי בנטורי דבי זוזי, עוד הוסיף שגם שכר שימור אין הכונה שימור גרידא אלא הכונה שמירה שלא יצא לחוץ ויעבוד השי"ת עיי"ש, ואם כן במקום שאין יכולים ללמוד הרי אין יכול לעשות השמירה

וכן כתב בתשו' מהרש"ם לפרש דברי הראשונים שבמכת מדינה מזל של המשכיר גורם, וכן בדברי גאוני' בשם תשו' שאילת שלום שבמכת מדינה המזל של המשכיר גרם.³

אולם בעיקר הדין יש לעיין, אמאי מזל המשכיר גורם יותר מהמזל של השוכר, ובשלמא בבית אפשר לומר שאין הכונה שמזלו גרם רק כיון שאינו נותן לו בית לדור בו וכיו"ב ממילא ההפסד עליו, אבל בפועל אמאי אמרינן מזל בעה"ב גורם, ורק לסברת הנתיבות שכתבנו לעיל מוכן, ועדיין צ"ב.

ולדעת הט"ז במלמד צריכין לשלם בכל ענין, ולכן לדעתו גם בגן ילדים או שמרטף צריכין לשלם אפילו אם אינו רוצה לשמור כיון שהוא מכת מדינה והמזל של המשכיר גורם, רק יש לנכות להם כפועל בטל.

אבל אם שכר אולם הרי הוא המזל של בעל הבית דהיינו בעל האולם ולכן אין צריכין לשלם על האולם, [ובפשטות אפילו אם כבר שילם צריך להחזיר לו, שהרי במכת מדינה אין חילוק בין הקדים השכירות או לא וכמש"כ הרמ"א ויתבאר בסמוך].

מדין חזרה

בסמ"ע (ס"ק ו') האריך לחלוק על דברי הרמ"א, ופוסק כתשובת מהר"ם פדווה שכתב שמכאן ואילך הוא מדין חזרה, והרמ"א הקשה עליו שאינו דומה לחזרה שהרי הוא מכת מדינה.

ומסיק הסמ"ע שדומה לשאר אונסים, ולכן במלמד שלא היה יכול ללמוד כיון שהמושל גזר כך, הוי דבר שאינו שכיח ולכן בעינן שיהא ההפסד למלמד ולא לבעה"ב, ומסתבר כיון דהמשכיר והשוכר שוין בדבר

ישלם לו כלום, וצ"ב. וכן יש לדון לדעת החתם סופר בכמה זמן שהתחיל נחשב כבר התחיל לכל השנה, והאם אם התחיל רק קצת נחשב כבר כמו שעבד כל השנה, או דאירי דוקא שעבד כבר קצת זמן שאז כבר עבד כבר עבודתו הקשה וזהו עבודה לכל השנה, וצ"ב.

ודברי החתם סופר לכאורה שייכים גם בגנים ובשמר טף דלאחר שהם מתרגלים עצמם למקום יותר קל להם, ולכן לדבריו לדעת הרמ"א צריכין לשלם כל השכר למלמדים וכיו"ב, רק יש לנכות כפועל בטל, ועיין עוד מש"כ בסמוך.

פועל דומה לעבד עברי

בספר משפט שלום (סימן שכ"א) מביא דבספר יהושע (פסקים וכתבים סימן ק"ו) כתב לפרש דברי מהר"ם שהובא ברמ"א, שהוא לשיטתו שפסק דאם חלה המלמד אין מנכין לו משום דדמי לעבד עברי, ולכן גם בזה אין מנכין לו, ולכן כתב דלהלכה שהדין הוא שאין משלמין למלמד שחלה ואין דומה לעבד עברי, גם בזה אין צריכין לשלם למלמד על מה שלא למד.

מזל של המשכיר

בט"ז כתב לפרש דברי הרמ"א דבמכת מדינה מזל המשכיר גורם ולכן במלמד צריכין לשלם כל ההפסד כיון שהוא ההפסד של בעל הבית, ולכן בשדה מנכה לו מחכורו שהרי ההפסד לבעל הבית שהוא בעל השדה, [ובמקום שהשכיר חנות ועדיין יכולים להשתמש בו קצת אז מנכה לו החלק שאינו יכול להשתמש בו כיון שהוא המזל של המשכיר].

3 ועיין שכתב לחלק בין אונס דשניהם לא הוי ל' למידע דבעלמא הפסידא דפועל משום דיכול לומר שמזל של הפועל גורם, אבל כשהוא מכת מדינה לא שייך לומר שהוא מזל של הפועל אלא מזל של הבעל הבית ולכן ההפסד על בעל הבית.

אולם באונס ששניהם הוי ל' למידע אז הטעם שההפסד הוא של הפועל משום הממע"ה שהפועל היה לו להתנות, ולכן גם במכת מדינה ושניהם הוי ל' למידע הוה הפסידא של הפועלים שהרי היה להם להתנות ולא התנו.

הדין בכה"ג, שהרי ממש"כ בסו"ד שהמשכיר אומר לו הא ביתא קמך משמע דוקא מחמת כן יכול לחזור ולא במקום שאינו נותן לו בית, שהרי אם כששניהם אונסים אין צריך להחזיר התשלום הו"ל למימר כפשוטו שמזל שניהם שוים בו ולכן אין צריך להחזיר, אלא משמע דרך במקום שיכול לטעון הא ביתא קמך והיינו שהוא נותן לו דירה לגור בו, אבל במקום שאינו נותן לו כלום אז אפילו אם קיבל צריך להחזיר לו מה שקיבל.

ולפי"ז באולם אירועים אפילו אם כבר שילם לבעל האולם כיון שאין בעל האולם מניח לקיים האירוע, צריך להחזיר התשלום.

וכן בגגנת שמבטלת הלימודים אין צריך לשלם לה, ואף אם כבר שילמו לה צריכה להחזיר, ואף אם הגגנת טוענת שהיא מסכימה ללמד, פשוט שבמקום שעפ"י הלכה אינה יכולה לקיים תנאה כיון שיש סכנה בדבר, אן טענתה כלום. אלא שיש לדון דבמלמדים י"א דבמכת מדינה ההפסד על בעל הבית.

וכן בעיקר דברי המחנה אפרים, יעויין במנחת פתים (סימן שכ"א) שהקשה עליו וכתב דדברי המחנה אפרים אינם מובנים לו וחולק עליו דאפילו אם כבר שילם צריך להחזיר, וכן הנתיבות לא הביא דבריו, ולכן בניד"ד בודאי אין יכולים לטעון שאין צריכין להחזיר הממון דקים לי כהמחנ"א, שהרי המחנ"א לא איירי מזה.

ובמשפט שלום (סימן שכ"א בהג"ה) הביא מתשו' מהרש"ם (ח"ב סימן קצ"ט) שמביא דברי המחנה אפרים (שכירות סימן ז') וכתב לפרש שאין סתירה בין דברי הרמ"א בסימן ש"ב שפסק דבנשרף כל העיר אפילו אם כבר שילם לו צריך להחזיר לו הממון דכיון שאין בית לגור והשוכר יש כאן לגור הרי זה דומה לספינה זו ויין סתם, שהדין הוא שההפסד הוא על בעל הספינה ולכן כיון שהבעל הבית אינו יכול ליתן בית, אף שהטעם הוא משום מכת מדינה מכל

ואין לומר דמזלו של זה גרם יותר מזה, ולכן הדין דהממע"ה או לפחות יהיה ההפסד על שניהם, וכתב לדחוק ולפרש דברי המרדכי שאין הכוונה שצריך לשלם למלמד כל הממון, רק הכוונה שמשלם למלמד חצי והיינו כיון שמזל של שניהם, עיי"ש.

[ומסתימת דבריו משמע שפסק העיקר להלכה דלדעת הרמ"א משלם חצי ואין הולכין בתר המוחזק, שהרי כתב לפרש דברי המרדכי שמשלם למלמד הכוונה שמשלם לו חצי ולא אמרינן כיון שהוא מוחזק אין צריך לשלם כלום, אלא היינו כיון שמזל שניהם שוים בו הדין דיחלקו, ולכן אם הקדים שכרו יש לדון דלדעת הסמ"ע יש להחזיר חצי הממון שכבר קיבל במלמד, ויש לעיין אם הוא כן גם באולם, שהרי הסמ"ע כתב דבשכירות בית שייך יותר מזל של הבעל הבית כיון שמקבל שכירות מהבית שמשכיר].

בתר המוחזק

במחנה אפרים (הלכות שכירות סימן ז') כתב לחדש שאם הקדים לו שכרו אין צריך להחזיר השכירות אף במכת מדינה, ואינו דומה למה דאיתא ברמ"א (סימן ש"ב סעיף י"ז) שאם נשרפה כל העיר מנכה לו מן השכירות ואפילו אם קיבל השכירות צריך להחזיר השכירות שלא דר בו, היינו משום דשם נשרפה כל העיר ואין המשכיר יכול ליתן לו דירה והשוכר רוצה לדור בו, הרי הוא דומה לספינה סתם ויין זה, אבל במקום שהיתה מגיפה וכולם ברחו, אם קיבל כל התשלום אין צריך להחזיר כלום, כיון שהיה אונס ואין העיכוב מצד המשכיר שאומר לו הא ביתא קמך, עכ"ד.

ומבואר שבמכת מדינה שהשוכר יכול לקיים התנאי והמשכיר אינו יכול, צריך להחזיר לו כל מה ששילם, ואם המשכיר יכול לקיים ואין השוכר יכול לקיים אין צריך להחזיר, אבל במקום ששניהם אין יכולים לקיים ואין המשכיר נותן הדירה ואין השוכר רוצה לבוא לדור לא איירי, ויש לעיין מה

ובקצוה"ח כתב שאינו דומה לשדה שאפילו אם היה מכת מדינה ברוב השדות מנכה לו, ונחשב כמכת מדינה, משום ששם היה האונס באנשים ומיעוט אנשים נשארו וב'בית' לא היה שום אונס, משא"כ בשדה אפילו אם היה משכיר לאיש אחר היה נשדף השדה, עיי"ש.

אולם הקשה על זה אמאי יחלוק, והרי אם הוא ספק יש לפסוק הממע"ה, ולכן מסיק דלהלכה הממע"ה, ולכן אם הוא מוחזק אין צריך להחזיר הכסף.

ועיי"ש בקצוה"ח שכתב הטעם משום שרוב אנשים ברחו ומיעוט אנשים לא ברחו ויש לומר שהמיעוט האנשים שלא ברחו הם היה לוקחים את הדירה, אולם במקום שברי שלא היה יכול להשכיר את הדירה את אין יכול לטעון שהיה משכירו לאחרים ואין צריכין לשלם לו כלום, ולכן גם בזה אין צריכין לשלם לו כלום, ולכן לא שייכי דברי הקצוה"ח בשכר אולם וכבר הקדים השכירות דנימא שהולכין בתר המוחזק ואין צריך להחזיר הכסף, שהרי בעל האולם חוזר ואינו מניח שם לערוך שם אירועים, ואינו יכול לטעון שהיה משכיר לאנשים אחרים שהרי אינו מניח לשום אדם לערוך שם אירוע, ובאופן זה מבואר בקצוה"ח שטענת ראובן צודקת שצריכין להחזיר הממון שעדיין לא קיבל, ולכן גם בעל האולם צריך להחזיר הממון שעדיין לא קיבל.

[וכן יש לדון לדעת הקצוה"ח מה הדין אם בשעה שברח מהבית הודיע לו שיכול ליתנו לאנשים ולא מצא, אם אמרינן דאז צריך להחזיר הממון שהרי לא היה יכול ליתנו לאחרים, או שיכול לטעון שמתחילה היה נותנו לאנשים אחרים שלא היו צריכין לברוח].

מדין חזרה

ויש לציין שדעת החתם סופר להלכה שמכאן ולהבא מדין חזרה קאי וכדעת המהר"ם פדווה, ורק במלמד נחשב כשלעבר וכמש"כ לעיל, וכתב שם שגם

מקום כיון שהשוכר מוכן לקיים התנאי צריכין להחזיר לו הממון, אבל במקום ששניהם אין יכולים לקיים כגון בברחו מפני המגיפה שהרי המשכיר אינו יכול ליתן הבית והשוכר אינו יכול לגור, או בהפסיק הנגר שאין החוכר יכול לעבוד וכן אין בעל הבית נותן השדה עם המעיין ולכן אם הקדים לו שכרו אינו צריך להחזיר לו הממון, וכתב דאף דלשון הסמ"ע אינו מדוקדק לפי זה, מכל מקום הדין יכול להיות אמת.

ולדבריו יש לעיין בנידון דידן שאין האולמות מוכנים ליתן האולם, וכן האיש אינו רוצה להשתמש בו הרי שניהם שוים, ואפילו אם המשכיר אינו מניחו להיות שם מכל מקום הוא מכת מדינה והולכין בתר המוחזק, ואם כבר שילם אין צריכין לשלם לו, אולם אם האיש טוען שהוא מוכן לעשות החתונה אם נחשב שהשוכר מוכן לקיים תנאו ולכן צריכין להחזיר הכסף אף לד' או לא, ובמקום שאסור לו לעשות חתונה יש לומר דלא מהני מה שהוא טוען שהוא רוצה לעשות, ועדיין הולכין בתר המוחזק, וצ"ב.

אולם עיין מש"כ לעיל מד' המחנה אפרים שמשמע שרק משום שהמשכיר יכול לומר הא ביתא קמך אבל במקום שאינו יכול לומר כן צריך להחזיר הכסף, ולכן גם לד' המהרש"ם יש לדון בזה.

כשנשאר מועט

בקצוה"ח (סימן שכ"ב סק"א) מביא תשו' מהר"ם מרטנבורג (דפוס פראג סימן שפ"ח) בראובן ששכר בית לשני שנים והקדים לו השכר של ב' שנים ובתוך אותן ב' שנים ברחו היהודים מן העיר מפני פיקוח נפש וברח גם הוא והניח הבית ריקם ואח"כ חזרו, וגם הוא חזר, ורוצה שישלם לו שמעון מה שהיה חוץ מביתו, ושמעון טוען ביתי היה מוכן לפניך ואתה ברכת ואני משלם לך, וכתב שטענת ראובן צודקת שהרי הוא מכת מדינה, ואעפ"כ יחלקו ההפסד, לפי ששמא יהודי אחר שלא נגזר עליו היה שוכר הבית שהרי מיעוט הקהל נשאר, וכיון שהוא ספק יחלקו.

אמרינן כן, ובמשנה למלך (פ"ו מהל' זכי' ה"א) הק' דהא כתב לה על מנת לכונסה נמי יש דעת שניהם ותי' דדוקא כשהדבר חוזר למה שהיה אז אמרינן דאף שתלוי בדעת שניהם יכול לחזור, ולכן רק בזבין ולא איצטרכו לי' זווי דמחזיר לו הממון והוא מחזיר לו החפץ וכן בכתב על מנת לכונסה שהיא נעשית פנוי' כמו שהיתה, אבל במקום שמתה הבהמה ונטרפה שאינו מחזיר לו החפץ לא אמרינן אומדנא, עכ"ד.

ובנתיבות (שם) הק' דאם כן בשכר דירה וגזרה המלכות שלא ידור בו יחזור בו, שהרי בית שקיל ובית מחזיר לו, ותי' שקושית התוס' היה רק מנטרפה הבהמה קודם שנשתמש בה אבל לאחר שנשתמש בודאי אינו יכול לחזור וכמו דאיירי שחזר קודם שכנסה, והוסיף דגם לאחר שראוי ליהנות בו אפילו לא דר בו במציאות נמי אינו יכול לחזור בו, ולכן גם בקנה בית אם היה ראוי לדור בו הוה שלו.

ומבואר שבמקום שמחזיר לו מה שנתן לו יכול לחזור כיון שהיה קודם הזמן, ולכן גם בניד"ד ששכר אולם וקודם שהיה ראוי לעשות השמחה מה ששכרו בשבילו נעשית מכת מדינה ולא היה ראוי להשתמש בו, והרי מחזיר האולם ששכר, אין צריך לשלם לו כלום.⁵

בסמ"ע ובש"ך אין חולקים על המהר"ם פדווה שיכולים לחזור, ולכן בכה"ג שעומדים קודם קיום החתונה באולם, שפיר יכול לחזור משכירות האולם אפילו אם הוא מכת מדינה, ולכן צריך להחזיר לו כל הממון, שהרי אינו צריך לשלם לו כלום.

קודם שהיה ראוי להשתמש

אולם בלאו הכי יש לדון דבנידון דידן בלאו הכי יכול השוכר לחזור, שהרי האונס והמכה מדינה נעשה קודם שהיה ראוי להשתמש בו, וקודם שהגיע זמן השכירות, ויש לומר דבאופן כזה לכ"ע יכולים לחזור ואינו דומה למכת מדינה דאיירי הפוסקים שכבר התחילה המלאכה או השכירות ושוב נעשה האונס, אבל הכא הרי שכר בית וכשהגיע הזמן הרי אינו נותן לו בית, ולכן יש לומר דלכ"ע יכולים לחזור ואין צריך לשלם כלום, [ואם שילם צריך להחזיר לו הממון שקיבל].⁴

ומצינו בנתיבות (סימן ר"ל סק"א) שמביא קו' התוס' (כתובות דף מז:): דאיתא שם בגמ' דהולכין בתר אומדנא שלא נתן לה אלא על מנת לכונסה ולא כנסה, והק' דאם כן בכל מוכר בהמה ונטרפה או מתה הרי אדעתא דהכי לא קנה, ותי' בתוס' דכשהדבר תלוי בדעת שניהם לא

4 ועיי' בש"ך (סימן של"ד ס"ק ג') שמביא מד' המהר"ם טיקטין (מרדכי דפוס קראקא בתחילת נזיקין) במי שהשכיר בית לחבירו ונכנס בו ואח"כ נתהוו שינוי אויר ודבר ב"מ והוכרחו לברוח, פסק דצריך השוכר לשלם לו, וכתב הש"ך דדבריו צ"ע לדינא.

ובמחנה אפרים (שכירות סימן ז') כתב לפרש שהוא לשיטתו דבמלמד שחלה צריכין לשלם כל שכרו ונמי אם היה מכת מדינה צריך לשלם כל שכרו, והרי האונס לא הוי בבית ויכול לטעון הא ביתי קמך. ויש לדייק מד' שרק אם נכנס בו ואח"כ נתהוו שינוי אויר אבל קודם שנכנס אין צריך לשלם לו אף שסבר דבמכת מדינה צריך לשלם הכל, במקום שאונס לא הוי בביתו, מכל מקום אם נעשה המכה קודם שנכנס בו אין צריך לשלם לו, [ואף שאין ראי' מזה שיש לומר שכן היה המעשה, מכל מקום יש לדייק שאין ראי' יותר מזה, וכן יש לדייק דדוקא במקום שאין האונס בביתו ויכול לטעון ביתי קמך, אבל במקום שאין נותן ביתו אין הדין כן, ולכן בניד"ד שאינו נותן הבית גם לדבריו לד' המהר"ם אין צריכין לשלם לו].

5 ועיי' בבדי משה (ח"ג סימן רע"ב, וסימן רצ"ה, וסימן רצ"ט) אריכות בזה באיזה אופן קודם שהגיע זמן השכירות יכולים לחזור בו, ואם כולם מודים לזה, ובתשו' מהרש"ג (ח"ב סימן ס' אות ב') כתב דמותר ליקח ממון בשביל המקומת של ר"ה ויו"כ ואין חשש של שכר שבת ויום טוב כיון שאם נשרף הבית מדרש אין צריכין להחזיר הממון, הרי מבואר שאפילו אם עדיין לא היה ראוי להשתמש אין צריכין להחזיר, ועיי"ש מש"כ בזה, [ויש לדון דשם לא היה מכת מדינה].

וכן בתשו' חמדת שלמה (חאה"ע סי' ס"ב ס"ק י"ז) פי' דברי התוס' דבתלוי ביד שניהם לא אמרינן אומדנא הוא רק כשיש אגן סהדי להיפוך שהמוכר לא היה רוצה להכנס על הספק שהרי אם המוכר מקבל עליו

הקדימו השכירות

ועיין בבדי משה (ח"ג סימן ער"ב) שהובאו דברי הנתיבות בתשו' [נדפס בתשו' נטע שעשועים (סי' מ"ו)] דמה דמהני לחזור במקום שלא היה ראוי להשתמש הוא רק קודם שנתן ממון, אבל לאחר שנתן ממון לא מהני לחזור ואינו מקבל הממון בחזרה, [וכ' שם דאינו דומה למוכר שדה ולא איצטרכו ל'הזוי דחזור, דשם השדה עדיין בעין משא"כ כשנתן לו ממון שניתן להוצאה ובמחילה סגי], ומה שהק' התוס' מפרה ונטרפה איירי קודם שנתן הממון, [ועי"ש שנסתפק במקום שנתן לו מקצת הממון].

אולם יש לומר דבניד"ד שהוא מכת מדינה לא מהני אם הקדים השכירות וכמש"כ בנתיבות (סימן של"ד סק"ב) דלדעת הרמ"א במכת מדינה אפילו הקדים השכירות צריכין להחזיר הכסף כיון שהרעותא ב'בית' והוי כמו מום במקח, ולכן הכא שהוא מכת מדינה והוא קודם הזמן יכול לחזור כמו מום במקח, וכן יש לדון שרק במקום שיכול המשכיר לטעון אנא קאימנא אין צריך להחזיר הממון, ולא כשאינו רוצה להשכירו ואינו טוען אנא קאימנא.

וכן לדיעות הפוסקים שבהקדים השכירות אינו צריך להחזיר לו משום שנתנו לו שיהיה שלו בכל ענין וכמש"כ בש"ך (סימן של"ד

סק"ב), ולכן יש לדון אם גם בשכר אולם והקדים לו השכירות היה דעתו שיהיה שלו בכל ענין ובכל אונס שיהיה, שהרי יש הרבה דיעות מה נחשב להקדים השכירות, דבנתיבות (סימן שי"ב ס"ק י"ג) כתב דרק אם התנה עמו שיקדים לו השכירות אבל אם הקדים השכירות מעצמו אין דין הקדמת השכירות, [אולם בנתיבות שם מבואר שאפילו אם הקדים השכירות מכל מקום במכת מדינה צריך להחזיר הממון].

ועיין מש"כ בבדי משה (ח"ג סימן רח"צ) שהובאו כמה דיעות בזה, דבערך שי (חו"מ סימן של"ד) מביא תשו' מהר"ח או"ז (סימן ס"ו) שכתב שרק במקום שהבעל הבית נתנו מדעתו לפועל אמרינן שנתנו לו בכל ענין, אבל במקום שביקש הפועל הממון מקודם, הרי לא שייך לומר שגילה דעתו שרוצה שיהיה שלו בכל ענין, ולכן צריך להחזיר הכסף שנתן.

[ויש לדון אם זו סתירה לד' הנתיבות שכתב להיפוך שרק אם התנה מתחילה, ויש לומר שזה תלוי בהטעם שאם הקדים השכירות אין צריכין להחזיר הממון שקיבל, אם הוא משום שכיון שהקדים לו השכירות הרי זה כמכירה וכקנה הבית ולכן אין צריך להחזיר הממון, ואז יש לומר שזה דוקא אם התנה שיקדים השכירות אז היה דעתו להקנותו לו ונחשב כמכר, אבל אם נותנו לו מדעתו אין רא' שהיה דעתו להקנות לו⁶, אבל אם הטעם משום שמחל לו

האונסים אז צריכין לשלם ביוקר להמוכר, אבל בזבין ולא איצטרכי לי זוזי שאין אנן סהדי להיפוך אמרינן אומדנא זו אף שתלוי ביד שניהם, ולד' בשוכר שנעשה אונס אם אמרינן שאחריות הוא על המשכיר יש לומר שהיה צריך לשלם על השכירות מחיר גובה, ולכן יש בזה אנן סהדי להיפוך ואין אחריות על המשכיר, ולד' יש לדון אם בזה נחשב שלא היה רוצה ליכנס לספק כזה, או לא, [אולם גם הוא לא איירי בכמת מדינה, וגם יש לדון דרך במקום שיכול לטעון אנא קאימנא].

ועיין עוד בתשו' נוב"י (מהדור"ק סי' ס"ט) שכ' לחלק דרך באומדנא גדולה או מהני אף דתלוי ביד שניהם, ומסתבר דניד"ד נחשב כאומדנא גדולה דבדאי לא היה לוקח האולם.

6 ועיין בקובץ הערות (יבמות סימן נ"ג) שהאריך לבאר דברי הגמ' (ב"מ דף סה.) מרבין על השכר ואין מרבין על המכר, שהטעם שמרבין על השכר משום שיש חילוק בין משלם על השכירות קודם שאז משלמים על הקנין של השכירות שיש ולא על השתמשות בהבית משא"כ כשמשלמים אח"כ אז משלמים על ההשתמשות ולכן יש לחלק גם באונס שנעשה שאם משלמים על הקנין יש לומר שהוא דומה למכר שאם כבר קנה המכר ואח"כ נעשה אונס הרי אינו מחזיר לו כלום שהרי כבר קנה ושלו ניזק, ולכן גם בזה הוא כן שכבר קנה המכר, אבל אם משלם על ההשתמשות אז יש לומר כיון שנעשה אונס ועדיין לא השתמש בו אין צריך לשלם.

בשאלה שם, אבל בלא"ה לא הוי דינא דהקדים השכירות שאין צריך להחזיר לו אם נפל הבית, ולכן בהזמנת אולם לא קיימת הטענה של הקדימו השכירות.

ואפילו במקום שפירש לו להקדים השכירות דאז יש אופנים שנחשב כמכירה, מכל מקום במקום שנעשה האונס קודם שהשתמש בו הרי לדעת הנתיבות (סימן ר"ל) אפשר לחזור גם בזה, ולכן אף אם הוא קנין יכול לחזור בו, ומדין חזרה קאי.

[וכן יש לדון אם משלם על שכירות שרוצה לקנות לאחר זמן אם קנה לאלתר בכסף ובשטר או קנה רק לאחר זמן שהגיע הזמן, ונחשב שעדיין קיים הקנין כסף, ולצד הזה לא שייך לומר שכבר קנה האולם וכיו"ב, ועיין מש"כ בבדי משה (ח"ג סימן קנ"ח קנ"ט) ואכמ"ל בזה].

אז יש לומר להיפוך שאם ביקש ממנו שיקדים לו הממון אין רא"י שהוא מחל לו, ואם נתנו מעצמו יש רא"י שמחל לו].

ובשכירות אולם שמקדימים השכירות משום שכך ביקש המשכיר ואין הכונה משום שרוצה להקנותו או שרוצה שישלם לו בכל ענין אף באונס, אלא הכונה משום שרוצה להיות בטוח בתשלום, ממילא יש לדון שלא נחשב כהקדים לו השכירות ולא מהני מה שמקבל הממון מקודם, שמחמת כן יהיה כמכר או כמחילה.

ועיין עוד בספר חקרי לב (חו"מ סימן פ"ד) שגם כתב לפרש דאם ביקש לשלם מראש לא הוי מחילה שהרי היה תנאי להקדים השכירות, ורק במקום שלאחר כמה ימים של השכירות ביקש שיקדים קצת השכירות לפרנסת אשתו ונתרצה לו כמבואר

סיכום

היוצא לנו לענין שכירות אולם:

שכר אולם לאירוע ועדיין לא שילם, ונעשית מכת מדינה שאינו יכול לקיים האירוע, לרוב הפוסקים אין צריך לשלם כלום, ולדעת הסמ"ע לכאורה כיון שהוא מזל של שניהם צריך לשלם חצי. [אולם למעשה רוב הפוסקים לא הזכירו דעת הסמ"ע. וגם לדעת הסמ"ע הרי לדעת מהר"ם פאדווה יכול לחזור מכאן ולהבא, ולכן יכול לחזור קודם קיום האירוע ואין צריך לשלם כלום].

אם כבר שילם על האולם או שנתן מקדמה, לדעת הרמ"א במכת מדינה צריך להחזיר אפילו מה שקיבל, ולדעת הסמ"ע במכת מדינה צריך לשלם מחצה ולכן רק היותר ממחצה צריך להחזיר. ולדעת החתם סופר בדעת הש"ך ובסמ"ע שיכול לחזור מכאן ולהבא ממילא גם בזה יכול לחזור, ואם חוזר צריך בעה"ב להחזיר מה ששילם לו שהרי היה מותר לו לחזור. ולדעת הט"ז אמרינן שמזלו של בעל האולם גרם ופטור מלשלם לו, ובפשטות צריך גם להחזיר מה שכבר שילם לו. וכן לדעת הקצוה"ח במקום שאינו מעמיד לו האפשרות להשתמש באולם צריך להחזיר הממון, וכן לדעת הנתיבות"מ צריך להחזיר כל הממון, וכן הוא פשוט גם דעת המחנה אפרים. אמנם לכאורה דעת המהרש"ם שהולכים אחר המוחזק, אך מלבד שיש לדון שבניד"ד אף לדעתו צריך להחזיר, בלא"ה נראה שאינו יכול לטעון קים לי כדעת יחידיאה במקום שכל הפוסקים חולקים עליו שצריך להחזיר. [אך יש לדון האם יכול להחזיק בחצי הממון שכבר קיבל כדעת הסמ"ע, או לדעת החתם סופר מכאן ולהבא מדין חזרה ואף לדעת הסמ"ע צריך להחזיר כל הממון].

וכן יש לדון דבמקום שהאונס נעשה קודם שהיה אפשר להשתמש בו לכ"ע יכולים לחזור וממילא חייב להחזיר לו מה ששילם אף לדעת המהרש"ם והסמ"ע, והרי כאן האונס הוא קודם שהיה ראוי להשתמש בו כלל.

ולכן על בעלי האולמות להחזיר כל התשלום שקיבלו עבור קיום האירועים, כיון שהיא מכת מדינה, ונעשה האונס קודם שהגיע זמן השכירות, וכן פסקו דייני 'שערי הלכה' הגאון רבי יצחק שובקס שליט"א והגאון רבי יעקב מנחם מנדל ניילינגער שליט"א, וכן דעת עוד כמה דיינים מומחים שליט"א. וכן שמעתי ממו"ר הגאון הגדול רבי נפתלי נוסבוים שליט"א שכן ההלכה מעיקר הדין, ואינו דומה לספינה זו ויין זה כיון שהיא מכת מדינה, אלא שיש לדון האם יש מקום לפשרה.

ולענין גן ילדים פרטי שהתבטל מחמת מכת מדינה

בפשטות לדעת הרמ"א צריך לשלם כל הממון, וכן פסק הט"ז שמזל בעה"ב גרם לאונס, ובחתם סופר כתב לפרש דבריו שנחשב שכבר עבד כל השנה, [ורק צריך לנכות כפועל בטל], ולדעת הסמ"ע בדעת הרמ"א יש לשלם רק מחצה, אולם לדעת הנתיבות במקום שאין אפשרות לשמור על הילדים לכ"ע אין צריך לשלם לו כלום.

ולכן אף שיכולים לטעון קים לי כדעת הנתיבות ולא לשלם כלום, מכל מקום יש מקום גדול לשלם חצי הסכום בניכוי כפועל בטל, כיון שדעת כמה פוסקים כך. ושמעתי שכן פסק מו"ר הגאון הגדול רבי שריאל רוזנברג שליט"א אב"ד בד"ץ בני ברק מיסודו של הגאון רבי נסים קרליץ זצ"ל, ואב"ד 'שערי הלכה' ירושלים.

ועיין עוד בדברי גאוני (שם) בשם השאילת שלום שאחר שכתב שאין צריך לשלם לפועל, סיים דמ"מ משום ועשית הישר והטוב מהנכון לילך עם המלמדים לפני משורת הדין עיי"ש, ולכן גם בזה יש לדון שיש לשלם מחצה. [אולם יש אופנים שהישר והטוב הוא שלא ליטול תשלום, כגון שההורים עניים וכדו', ובפרט שיכולים לטעון קים לי כהנתיבות, ועיין סו"ס רנ"ט ובקצוה"ח שם. ולענין קורסים וכדו' אין סברת החתם סופר בילדים גדולים הלומדים אצלם באופן פרטי, דאז יש לצדד דלכמה פוסקים פטור מלשלם מה שלא היה יכול ללמוד משום המכת מדינה, ואכמ"ל].

ויעזור השי"ת שתמנע המגפה ולא יפגע שום יהודי, ויזכו שיתקיים מש"כ בתוספות (סופ"ב תענית) דדבר לאומות העולם לימות המשיח יש, וכן למש"כ בילקוט שמעוני (שיר השירים ב') אמר רבי חייא בר אבא סימן לימות המשיח דבר גדול בא והרשעים כלים, ונזכה בקרוב לביאת משיח צדקנו ועוד נזכה בהאי שעתא לאכול מן הזבחים ומן הפסחים בב"א.

